

PREMIER

SZÍNHÁZ + AZ EGÉSZ VILÁG

BÁSTI
BILICSI
BRECHT
DÉS
ESZENYI
HALLIDAY
HUSZÁRIK
KÖRTVÉLYESSY
KUBIK
ROSZTROPOVICS
SINKOVITS
SUTHERLAND
TOLNAY
TÖRŐCSIK
VEREBES

CSEMER
ESTERHÁZY
FÉNER
GOLDING
JOLSAI
KÁLLAI
KRÚDY
LATOR
MEGYESI
MEZEI
MISKOLCZI
RÁDAY
R. SZÉKELY
SÜTŐ
ZÓRÁD

Böske csak egy volt

Budapesti találkozás

Tonda Martonnal, a New York-i Marton ügynökség elnökével

ALBERT GYÖRGYI

Látták a Mezítláb a parkban című darabot a Madách Kamarában, Fűrrel, Csekével, Almásival? És A Napsugár Fiúkat a Játékszínben? Esetleg a Kern–Lukács-féle Furcsa párt a Vígben? Talán Pécssett tapsoltak a Yonkersi árváknak a Nemzeti Színház őszi bemutatóján? Nos, ezeket az előadásokat, pontosabban az előadások szerzői jogait a jeles teátrumok a New York-i Marton Agencytől vásárolták.

A Tonda Marton által igazgatott amerikai ügynökség, mint a fent említett példák is bizonyítják, számos darabot közvetített Magyarországra és, ritkábban, magyar darabokat az Egyesült Államokba. Tonda Marton, a világhírű Marton család tagja a közelmúltban Magyarországra látogatott, hogy a vidéki színházakkal való együttműködését erősítse. A fővárosiakhoz ugyanis, különösen a Víg színházhoz, hagyományosan jó kapcsolat fűzi. Nem véletlenül. A társulat igazgatója, Marton László ugyanis Tonda unokatestvére. Pontosan milyen szálakkal kötődnek egymáshoz?

– A századelőn nagyapám, Marton Sándor ügyvéd – Laci nagypapájának testvére – alapította meg szerzői jogokra specializált irodáját a budapesti Bécsi utcában. Legismertebb ügyfele Molnár Ferenc volt – meséli Tonda Marton. – Három gyereke: György, Erzsébet és András közül az utóbbi volt az édesapám. Az Amerikában Andrew Martonként elhíresült hollywoodi kaszkadőr, filmszerkesztő, vágó és

Marton Böske, húszévesen Hatvani báró felesége lett. A háború után, 1954-ben New Yorkban alapította meg saját ügynökségét. 1992-ben bekövetkezett halála után vettem át a cég vezetését, ahol már 1980 óta folyamatosan dolgozom. Büszke vagyok arra, hogy mi vagyunk az egyetlenek az Egyesült Államokban, akik csaknem kizárólag idegen nyelvű darabok képviselőivel foglalkozunk.

– Miért angolul beszélgetünk?

– Mert nem tudok magyarul. Az ok nagyon egyszerű. Apám magyar volt ugyan, de édesanyám cseh. Ő is művész: a cseh némafilm egyik nagy csillaga volt. Az első nyelv, amit megtanultam, mégis a német, hiszen a szüleim úgy beszéltek. Angolul az óvodában tanultam meg.

– Meglehetősen kalandos életét Los Angelesben kezdte.

– Részben. Miután apukám filmrendező volt, rengeteget utaztunk, így Európába is. A Ben Hur forgatása alatt egy évet Rómában töltöttünk. A leghosszabb nap alatt két év gimnáziumot Párizsban végeztem. Utána Madrid követ-

rendező, nevéhez fűződik többek között a Ben Hur híres hajtóverseny-jelenetének a beállítása. A Kleopátrában ő álmodta meg a tengeri csaták jelenetsorát, vagy az amerikai partraszállást A leghosszabb nap című filmben. Ezalatt testvére – nagybátyám –, Marton György a háború után Párizsban megalapította a Martonplay ügynökséget, az amerikai és brit darabok legjelentősebb franciaországi képviselőjét. A család egy szem lánya, a nagynéném, Erzsébet, a legendás

LUKÁCS SÁNDOR ÉS KERN ANDRÁS
A FURCSA PÁRBAN

TONDA MARTON ÉS DONALD MARGULIES,
A VACSORA NÉGYESBEN SZERZŐJE
(A MŰVET JÚNIUSBAN MUTATJA BE A MADÁCH KAMARA)

TERRENCE MCNALLYVEL, A FRANKIE ÉS JOHNNY
ÍRÓJÁVAL (A DARAB A BUDAPESTI
KAMARASZÍNHÁZBAN LÁTHATÓ)

kezett. Amikor apám életének vége felé visszaköltöztünk Kaliforniába, akkor inkább éreztem magam európainak Los Angelesben, mint annak idején „egy amerikainak Párizsban”. Gyerekkorban az ember mindig könnyebben adaptálódik a környezetéhez.

– Ön, apukája révén, az egyik utolsó szemtanúja Hollywood legendás korszakának.

– Valóban. Apámnak az MGM-mel volt szerződése. Kiskoromban gyakran látogattam meg a stúdióban. Imádtam a szélgépeket, a hangrészleget, a jelmeztárat, és persze a sztárokat, akikről azért nincs különösebb emlékem, mert nekem ők egyszerű nénik és bácsik voltak, s csak később tudatosult bennem, kikkel is paroláztam valójában egy-egy forgatás kiállása alatt. Ma már egyetlen kézzel fogható emléket őrzök csupán: *Clark Gable* egyik jelmezét. Egy kabátot. No, meg a családi villát a hollywoodi dombok között, amit visszavásároltam a mostohaanyámtól. Az 1928-ban épült palazzo teraszáról ellátni a Los Angeles-i belvárostól egészen Malibuig.

– *Hogy emlékszik nagynénjére, Marton Böske-re?*

– Gyakran látogattam meg minket a villában, sőt, még a születésem előtt élt is Los Angelesben. Hazudnék, ha azt állítanám, hogy sógornőjével, vagyis anyámmal konfliktusmentes lett volna a viszonya. Enyhén szólva más elképzelésük volt a gyermeknevelésről, ami bizonyos szempontból vicces, hiszen Böske-nek erről nem voltak közvetlen tapasztalatai. Ettől függetlenül mindig kimondta azt, amit gondolt – erről is. Böske jelentette nekem a csodálatos, a gyönyörű, a jó illatú nagynénit, aki szabadságot, függetlenséget árasztott magából. Már nagyon korán szerette volna, ha neki dolgozom. Sokáig idegenkedtem a gondolatától, mert Böske nem volt könnyű eset. Végül beadtam a derekamat.

– *Ez húsz éve volt. Milyen volt akkor az ügynökség, az iroda?*

– Kicsi. Nagyon kicsi. Böske otthonról dolgozott. Asszisztensként kezdtem és lenyűgözött, ahogy két tárgyalás között kiszaladt a konyhába oda-tenni egy levest, vagy főzni egy olaszos

pastát. Ebben, sajnos, soha nem érem utol. Ami a professzionális részét illeti: amíg élt, nyomasztott az a szakmai és stílusbeli fölény, amit árasztott magából. Viharos viszonyunk volt, ami családi vállalkozásoknál nem ritka. Az örökös kérdések: hatalom, siker, utódlás sokkal élesebben voltak jelen a mindennapokban, mint egy személytelen cégben. A viták többnyire abból adódtak, hogy nem tudtuk kiegészíteni egymást, ugyanis abszolút egyformák voltunk. Egy sztori. Nekem meglehetősen rossz a szemem, ráadásul nagy különbség van a két szükséges dioptria között. Böske halála után, amikor a személyes tárgyait rendezgettem, úgy gondoltam, megtartom a kedvenc szemüvegének keretét. Fölpróbáltam. Szerettem volna látni: hogy áll. Természetesen a két üveg is tökéletesen jó volt nekem. S még egy furcsa-szomorú hasonlatosság. Bár én többre tartom a privát szférámat, a magánéletemet, mint Böske, akinek ilyen nem létezett: úgy hozta a sors, hogy nekem sincsenek gyerekeim.

– *Hány éves korában halt meg Marton Böske?*

– Kilencven. Egy konferenciatelefonon bonyolított tárgyalás kellős közepén. Nem hitt a visszavonulásban. Az élete egyet jelentett a munkájával. Ebben speciel nem hasonlítunk egymásra maradéktalanul.

– *Nem nyomasztja a hagyaték?*

– Halálakor az összes kliensünknek küldtem egy levelet, amelyben meggyászoltam a nagynénémet, és felajánlottam további szolgálataimat, ha ők is úgy gondolják. Három ügyfelet vesztettem el. És 1992 óta, elnökségem alatt, megháromszorozódott az ügyfeleink száma. Mostanság már meg kell tanulnom néha nemet mondani. Nagyon büszke vagyok a sikereimre, annak ellenére, hogy természetesen soha nem pótolhatom Böske-t, hisz belőle egy volt. Magyarországi tevékenységünkben nagynénémhez képest újdonság, hogy *Debreczeni Júliával*, a magyar Theatrum Mundi vezetőjével együttműködve szorosabb kapcsolatot szeretnénk kiépíteni a vidéki színházakkal. Számomra lenyűgöző, hogy – bár a magyar színház állítólagos válságáról hallok – nem voltam olyan előadáson, ahol ne telt ház előtt játszottak volna. Kell-e ennél nagyobb inspiráció egy színházi ügynökségnek? ❀